

מהי עברית טובה?

ד"ר אורלי אלבק

האקדמיה ללשון העברית

מכון מופ"ת

מכללת ליפשיץ

מהי לשון?

הלשון היא מערכת של סימנים המבטאים רעיונות, ולפיכך ניתן להשוותה עם הכתב, עם שפת החירשים אילמים, עם הפולחנים הסמליים, עם גינוני הנימוס, עם הדרגות הצבאיות וכן הלאה. אולם הלשון היא החשובה מבין כל המערכות הללו.

(על פי הגדרתו של פרדיננד דה סוסיר, מתוך ר' ניר, מבוא לתורת הלשון, יחידה 2, עמוד 2).

הלשון כמערכת תקשורת

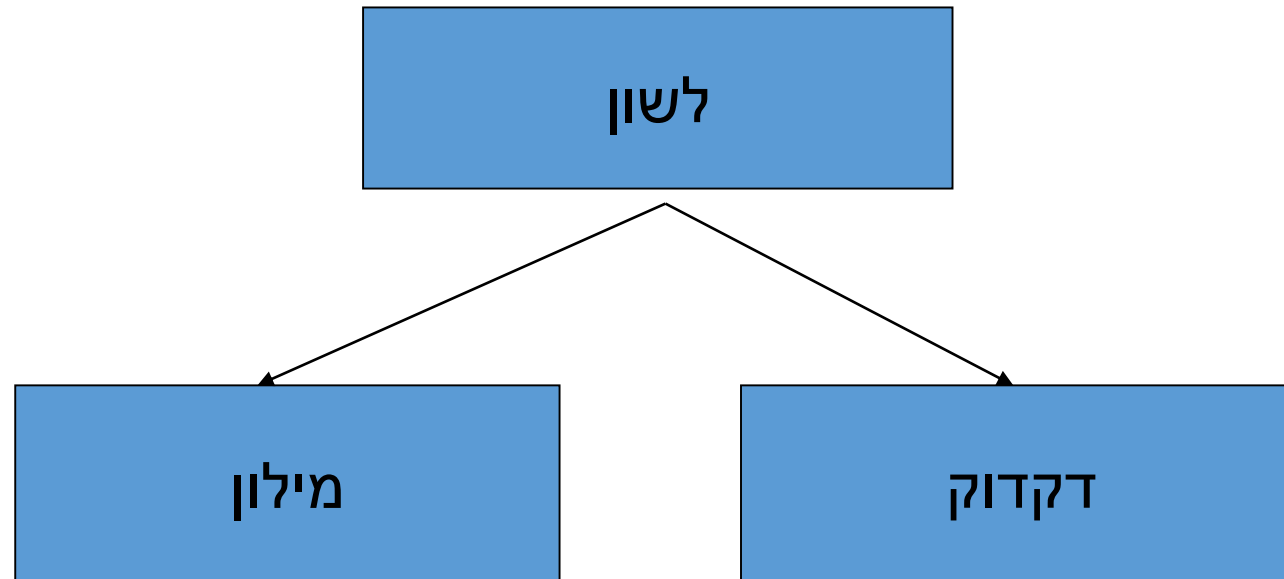
במפגש אנחנו לדבר על הקורס לשיפור הלשון. מכון מופת להציע חדש קורס בחופשה קיץ ולהזמין אנשים להירשם.

תנאי הכרחי – הצלחת התקשורת

במעשה התקשורת שותפים שישה רכיבים: השדר (message), המוען (addressor), הנמען (addressee), צינור התקשורת (contact), הצופן (code) וההקשר (context).
(על פי רומאן יאקובסון)

לדוגמה: בשיעור זה אני נמצאת בעמדת המוען, אתם, קהל השומעים, הנמענים, השדר הוא הטקסט העברי שאתם שומעים, צינור התקשורת מן המחשב שלי עד לחיבור של רשת הטלפון הוא אלחוטי (גלי רדיו), בהמשך הדרך מועבר השדר בצינורות תקשורת אחרים כגון סיבים אופטיים. הצופן הוא הלשון העברית, והוא כולל את כללי הכתיב, כללי הדקדוק של הצורות (המורפולוגיה), כללי התחביר והכרת המילון העברי וגם כללים המשקפים את השימושים הרווחים שלנו בלשון. ההקשר הוא סמינר מתוקשב (ובינר) שנועד להציג את הקורס לשיפור הלשון. המיועד למורים לעברית כלשון זרה, ויידונו בו נושאים הקשורים לתקינות הלשון.

מהי ידיעת לשון?

דקדוק ומילון

הקלזים הצרולים יגטבו בבקינות את התמליץ במרגנה.

את במהירות החיילים במספנה חרוץ התרגיל אסיים.

החיילים החרוצים יסיימו במהירות את התרגיל במספנה.

מתוך גלגולי לשון

השפה מושתתת על הרבה יותר מסך מילותיה. אדרבה, שפה בעלת מילים בלבד, ללא תשתית מבנית שתתמוך בהן, תהיה כלי תקשורת דל ביותר. מילים הן אמנם הלבנים בטירה הכבירה של השפה, אך אם ברצוננו להביע משמעויות דקות, הכוללות יחסים מורכבים בין מושגים שונים, עלינו לצרף מילים למשפטים של ממש. מבנה השפה הוא זה שמקים מערמה של לבני מילים ארמון מרהיב של ביטויים – מגדל נישא באוויר. (גיא דויטשר, גלגולי לשון, 29 – 30)

הלימות

עם שקיעת החמה אנוכי יוצאת לשוח במשעולי היער.
עם שקיעת השמש אני יוצאת לטייל בשבילי היער.
בערב, כשכבר לא חם, זה מה זה כיף לטייל בחוץ.
עם שקיעת החמה זה מה זה כיף לשוח בשדה, ממש סבבה כזה.

תקן – סטנדרד ונורמה

- **הסטנדרד** הלשוני הוא הלשון המשמשת בנסיבות רשמיות – זו הלשון הנחשבת 'טובה', והיא מהווה מודל לחיקוי.
- **הנורמה** – הפוסקנות – היא התקן שנקבע בגוף המוסמך לקבוע את התקן.
- התקן של הלשון העברית הוא שילוב:
  - ההכרעות הפוסקניות שנקבעו בוועד הלשון העברית, שהוקם בשנת 1890,
  - ואחריו באקדמיה ללשון העברית, שהוקמה בשנת 1953;
  - ההכרעות הפוסקניות שהכריעו מתקני לשון, והכרעותיהם התקבלו אצל הדוברים.

תקן, על-תקן, תת-תקן

קביעות התקן חלות על העברית הבינונית. טקסט רציונלי, שנועד להעביר מסר, נכתב לרוב בעברית בינונית. הטקסטים הידועים לנו ממקורותינו נחשבים על-תקן. יש בהם שימושי לשון שאינם מתיישבים עם התקן. לשון הדיבור, המשמשת במשלב נמוך, שייכת לתת-תקן. האקדמיה אינה דנה בה.

תקינות, קבילות, תקניות

- משפט תקין נבנה על פי כללי הדקדוק.
  - משפט קביל נבנה על פי הכללים שרוב הדוברים מחשיבים כללי הלשון.
  - משפט תקני נבנה על פי התקן – החלטות האקדמיה ללשון העברית והכללים שהתגבשו אצל מתקני הלשון בדורות האחרונים.
- יש לי את הספר באנגלית, ניסיתי לקרוא אותו ולא הצלחתי.
האם המשפט דקדוקי? האם הוא קביל? האם הוא תקני?

הכוונת הלשון – כן או לא?

- חיים בלנק – הניחו ללשון ואל תתערבו בה
- אבא בנדויד – השתמשו בלשון על פי הידוע מהמקורות
- גישת האמצע – שקלו את המצוי במקורות, את הנוהג בציבור וגם את הגיון הלשון והכריעו

ובכן מהי עברית טובה?

- דן ורות מקפידים לחבוש קסדות כשהם נוסעים באופניים.
- עשרים ושמונה חברות צעצועים יציגו את מוצגיהם ביריד הצעצועים שיתקיים השנה בירושלים.
- חשבתי שאני יצליח במבחן אבל איזה באסה לא כל כך הצלחתי.

מה נלמד בקורס?

מבוא

- לשון כמערכת תקשורת
- כשירות וביצוע
- קבילות, הלימות ותקינות
- דרגות התקן: תקן, על-תקן ותת-תקן
- סוגי טקסטים: הטקסט הרציונלי, הטקסט המרגש
- רב-משמעות

יחידה 2

אוצר המילים והביטויים

- התאמת אוצר המילים למשלב הלשוני
- מילים עבריות – חלופות ללעז
- צירופים הרגליים ואידיומטיים
- רב-משמעות

אופס – כשהמילה הלועזית אינה שקופה

יחידה 3

נושאים בדקדוק צורני

- 3.1 שם המספר
- 3.2 השם
- 3.3 דיוקי הגייה בתחום הפועל
- 3.4 מילות התפקיד
- 3.5 כללי ההתאם
- 3.6 רב־משמעות
- 3.7 עקרונות בכללי הכתיב המלא

יחידה 4

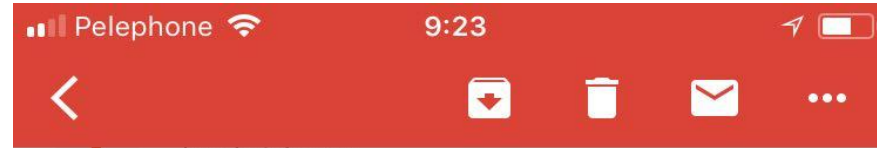
לתקנת ניסוח הצירוף, המשפט והטקסט

- 4.1 מבנה הצירוף
  - 4.1.1 שם ושם תואר
  - 4.1.2 צירוף הסמיכות
  - 4.1.3 צירוף הצמידות
  - 4.1.4 צירוף של שם וכינוי חבור
  - 4.1.5 כמתים
  - 4.1.6 משלימי חובה ומשלימי רשות
- 4.2 מבנה המשפט הצפוי
  - 4.2.1 סדר מילים טבעי
  - 4.2.2 מילוי ציפיות למשלימים
  - 4.2.3 סמיכות משלימים לגרעינים
  - 4.2.4 פיענוח מאזכרים
- 4.3 מבנה הטקסט התקשורתי
  - 4.3.1 קישוריות בטקסט
  - 4.3.2 לכידות בטקסט
- 4.4 רב־משמעות
- 4.5 עקרונות בפיסוק

ניסוח משובש

דו־משמעות

to orly, info, me

9:16 [View details](#)

TIBERIAS MARATHON
41-ה
מרתון טבריה 07.01.2018

הוועדה המארגנת העומדת מאחורי מרתון טבריה לקחה החלטה
אמיצה על דחיית המרתון מיום שישי ה-5.1 ליום א' ה-7.1
בעקבות מזג האוויר הקשה ששרר באזור.

ההחלטה שהייתה בראש ובראשונה
לטובת שלום הרצים והרצות
מנעה בדיעבד מחלק קטן יחסית מהרצים והרצות את האפשרות
להשתתף ביום א' ולהפסיד יום עבודה. על מנת למנוע את עוגמת
הנפש ולהשאיר לכולם זיכרון טוב ממסורת ארוכה של מירוצים
בעיר טבריה.
הוחלט כי הוועדה תזכה את הרצים שלא השתתפו ושילמו
על כך מראש, ותעניק להם הרשמה חינם למרתון ווינר
טבריה 2019 שיתקיים ב-4.1.19 בעיר טבריה.

אנו מקווים שתמשיכו לרוץ אתנו למרחקים ארוכים.
הנכם מחבקשים להשיב למייל זה את הפרטים הבאים על מנת
שנרשום אתכם כבר עכשיו למרתון ווינר טבריה 2019:

- שם מלא
- תעודת זהות
- מייל
- טלפון
- מקצה
- זמן מטרה
- מידת חולצה

בברכה,
הוועדה המארגנת מרתון ווינר טבריה

בהצלחה

למטרות אמנה זו, המונח "אפליית נשים" משמעו כל הבחנה, הוצאה מן הכלל או הגבלה על יסוד מין, שתוצאתן או מטרתן לפגום או לבטל את ההכרה, ההנאה והשימוש בידי נשים, בלא שים לב למעמדן האישי, על בסיס שוויון בין גברים ונשים, בזכויות האדם וחירויות היסוד בתחום המדיני, הכלכלי, הסוציאלי, התרבותי, האזרחי או בכל תחום אחר.

באמנה זו 'אפליית נשים' משמעה כל מה שיש בו כדי לפגוע בזכויות האדם וחירויות היסוד של נשים.

עברית טובה?

תפיסת "האזרח במרכז" פירושו שישנה חשיבות בפיקוח ובהגברת הנראות שלו, לא רק לכך שהציבור יידע ויכיר את מחויבות נבחרי הציבור אליו, בכך שהם מפקחים על יישומן של ההחלטות הנוגעות לו; **אלא על מנת לאפשר את הגברת המעורבות האזרחית של הציבור ביישומה של המדיניות הציבורית**. זהו תהליך שמתחיל בציבור, בצרכיו ובמצוקותיו, מחויב לקיום האינטרס הציבורי, וחוזר אל הציבור בסיומו, בפיקוח על כך שהחוקים אכן נאכפים וההחלטות אכן מבוצעות.

תפיסת "האזרח במרכז" פירושו שישנה חשיבות בפיקוח ובהגברת הנראות שלו, לא רק לכך שהציבור יידע ויכיר את מחויבות נבחרי הציבור אליו, בכך שהם מפקחים על יישומן של ההחלטות הנוגעות לו, **אלא גם לכך שתתאפשר הגברת המעורבות האזרחית של הציבור ביישומה של המדיניות הציבורית**. זהו תהליך שמתחיל בציבור, בצרכיו ובמצוקותיו, מחויב לקיום האינטרס הציבורי, וחוזר אל הציבור בסיומו, בפיקוח על כך שהחוקים אכן נאכפים וההחלטות אכן מבוצעות.

תפיסת 'האזרח במרכז' בפיקוח פירושה שיש חשיבות רבה לפיקוח ולנראותו. על פי תפיסה זו הפיקוח נעשה לא רק כדי שהציבור ידע שנבחרו מחויבים אליו, אלא בעיקר כדי שהציבור יהיה מעורב ביישום המדיניות הציבורית. התהליך מתחיל **באיכון** צרכיו ומצוקותיו של הציבור, והוא מסתיים בפיקוח על אכיפת חוקי הכנסת ויישום החלטות הממשלה.

אופס...

ייעודו העיקרי של הפיקוח הפרלמנטרי אינו רק שהכנסת תפקח על עבודת הממשלה, על יישומם ואכיפתם של חוקים ועל ביצוען של החלטות הממשלה; אלא גם, **ואולי בעיקר**, **על מנת שהציבור יידע על כך**.

ייעודו העיקרי של הפיקוח הפרלמנטרי אינו הפיקוח עצמו, אלא ידיעת הציבור שנבחריו פועלים למענו.

ובכן מהי עברית טובה?

עברית בינונית טובה

היא

תקינה, תקינית, בהירה

תודה רבה